

Dnr 2013:126

Betänkande SOU 2015:99 Planering och beslut för hållbar utveckling

Sammanfattning

Sveriges Arkitekter instämmer i flera av förslagen och anser att utredningen är en bra grund för fortsatta beslut kring eventuella ändringar av systemet, men att det förutsätter en fördjupad utredning av samspelet mellan MB, andra lagar och PBL:s roll som ramlag för processerna. Sveriges Arkitekter efterfrågar också en utredning om förstärkt kompetensförsörjning inom strategisk samhällsplanering. Sveriges Arkitekter avstyrker förslag till en ny mellannivå av väsentligt allmänt intresse eftersom det blir för komplicerat och menar att en ventil för regeringen är överflödigt eftersom behovet tillgodoses med dagens lagstiftning. Om avsikten är att stärka bostadsförsörjningens intresse är det enklaste att göra detta till ett allmänt intresse.

Kommentarer till förslagen

Sveriges Arkitekter tillstyrker utredningens förslag vad gäller en aktualiserad definition av lagens syfte (11.3), bättre kunskapsunderlag för områden av riksintresse och tydliggöranden av processen för beslut om områden av riksintresse (11.5 och 11.12) samt att ett register över riksintressen upprättas och att ansvaret för att hålla detta läggs hos Boverket (11.8) och att Boverkets ansvar för riktlinjer förstärks (11.10). Dessa förslag bidrar till att förstärka hanteringen av riksintressen i den kommunala översiktsplaneringen. I de bedömningar de centrala verken ska göra enligt utredarens förslag måste det både framgå vilka värden som konstituerar riksintresset och vilka förändringar som kan hota dessa värden. För en sådan bedömning måste staten säkerställa att de centrala sektorsmyndigheterna har erforderlig planerarkompetens.

Sveriges Arkitekter tillstyrker att dricksvattenförsörjning infogas som ett av de ändamål som enligt 3 kap. miljöbalken ska kunna skyddas som riksintresse (kap 12) och föreslår att även bostadsförsörjning tas upp som ett allmänt intresse i 3 kap MB.

Sveriges Arkitekter avstyrker i sin helhet det nya lagsystemet (11.4) med utpekade "väsentliga allmänna intressen" på tre olika nivåer och att "påtaglig skada" ersätts med "intresset ska tillgodoses". Systemet är alltför komplicerat för att kunna fungera i praktisk tillämpning. Frågan om samutnyttjande bör utredas vidare med utgångspunkt i de möjligheter som redan finns i den kommunala översiktsplaneringen enligt PBL.

Sveriges Arkitekter avstyrker förslaget om en "ventil" (11.7) och anser att det enklaste sättet att göra en bra avvägning mellan bostadsförsörjning och andra riksintressen vore att bostadsförsörjning införs som ett allmänt intresse i 3 kap MB. Och om den ändå införs anser Sveriges Arkitekter att det bör vara regeringen och inte länsstyrelsen som ska ha möjlighet att ge en "ventil".

Om de föreslagna åtgärderna att begränsa och tydliggöra riksintressena kombineras med en återgång till den tolkning av "påtagligt skada" som gällde från början (innan det gick inflation i begreppet) samt genom att tillföra bostadsförsörjning som ett allmänt intresse även i 3 kap. MB behöver riksintressena inte hindra ett bostadsbyggande mer än något annat.

Redan idag kan dessutom kommunen överhuvudtaget ganska enkelt få statens besked för att undvika förgävesplanering genom att göra områdesbestämmelser. Det behövs ingen särskild ventil.

Behov av fördjupad utredning om samspelet med PBL och andra lagar

Hushållningsbestämmelserna utgörs av vissa väsentliga nationella intressen som särskilt ska beaktas såväl vid beslut enligt PBL som vid annan lagstiftning (väglag, järnvägslag, miljöbalken mm). Planarbetet och helhetssynen kommer till uttryck i kommunernas ÖP och dessas betydelse behöver stärkas för att få en bra geografisk samordning – inte minst mot alla andra (främst statliga) myndigheter som är underkastade bestämmelserna i sitt beslutsfattande.

Sveriges Arkitekter anser att utredningens direktiv inte givit utredaren stöd att i tillräcklig utsträckning utreda samspelet mellan MB och PBL. Många av förslagen i utredningen präglas av en syn på PBL att det fungerar som en utförandelagstiftning, medan den i själva verket är en ramlag för förankring av avvägningar på ett demokratiskt sätt som "syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktig hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer".

Motsvarande syfte i 1 kap 1 § MB: "Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar att förvalta naturen väl."

Nyckelbegreppen som skiljer de båda lagrummen är "skyddsvärde" och "ansvar att förvalta naturen väl".

Mot bakgrund av detta ser Sveriges Arkitekter det som intressant att utveckla beskrivningen av syftet i linje med utredarens förslag "att utgöra ett instrument för samlade bedömningar i samhällsplaneringen för en hållbar utveckling där mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning tryggas". Det följer den aktuella diskussionen om hållbar utveckling och arbetet med FN:s hållbarhetsagenda 2030, men saknar en formulering som fångar det samhällsutvecklande perspektivet och konkretiserar den sociala hållbarheten som återfinns i PBL:s portalparagraf.

Dessa likheter och skillnader mellan de båda lagrummen väcker därför den större frågan om hur en optimal arbetsdelning mellan lagrummen kan utvecklas. Utredaren återkommer i sina förslag flera gånger till att införa processer för avvägning enligt MB. PBL är i sig en väl utvecklad en ramlag för avvägning av alla olika intressen som krävs för att driva samhällsutveckling och åstadkomma en resurshushållning som även beaktar kommande generationers intressen. Dubbelarbete bör undvikas.

Behov av en bättre kompetensförsörjning

I utredningen *Miljövern och samhällsnytta i fysisk planering – effekter på hållbar utveckling* som länsarkitekt Bo Berge gjorde för Arkus 2008 visas på en tydlig obalans mellan de resurser som finns på länsstyrelsen för planering respektive miljöskydd. Den bild som framträdde redan då var att tillgången på planerarkompetens hos länsstyrelsen var anmärkningsvärt låg.

Dagens system, som innebär att ett riksintresse prövas konkret vid en tillståndsprövning eller planläggning, är rimligt och effektivt. Men det förutsätter att alla parter har tillgång till erforderlig kompetens. Om det inte föreligger hjälper det inte att göra lagen tydligare.

Sveriges Arkitekter föreslår därför en särskild utredning om kompetensförsörjningen inom strategisk samhällsutveckling som involverar högskolorna.

I detta ärende har förbundsdirektör Tobias Olsson beslutat.

Arkitekt SAR/MSA Pehr Mikael Sällström har varit föredragande.